04/10/2020

Παγκόσμια ημέρα των ζώων: Η σχέση των Αγίων με αυτά!

/ Επικαιρότητα

Παγκόσμια ημέρα των ζώων σήμερα (4 Οκτωβρίου) και είναι μια καλή ευκαιρία να αναδείξουμε τη σχέση που είχαν οι Άγιοι με τα ζώα, αλλά και το πώς ο άνθρωπος αντιμετωπιζόταν από τα ζώα προπτωτικά, αλλά και μετά την πτώση...

«Ειρήνευσον εν σεαυτώ και ειρηνεύσει σοι ο ουρανός και η γη», Αββάς Ισαάκ

Η σχέση των ανθρώπων προς τα ζώα θα πρέπει ίσως να παρουσιασθεί κάτω από το πρίσμα της δημιουργίας του κόσμου. Διαβάζουμε σχετικά στη Γένεση: «και εποίησεν ο Θεός τα θηρία της γης κατά γένος, και τα κτήνη κατά γένος αυτών και πάντα τα ερπετά της γης κατά γένος αυτών, και είδεν ο Θεός ότι καλόν»1.

Μετά την δημιουργία του ανθρώπου, του δίδεται η εξουσία πάνω στα ζώα: «και άρχετε των ιχθύων της θαλάσσης και των πετεινών του ουρανού και πάντων και πάσης της γης και πάντων των ερπετών επί της γης»2. Η εξουσία αυτή των ζώων επιτείνεται με την επακόλουθη ονοματοθεσία, όταν ο Θεός φέρνει όλα τα ζώα μπροστά του για να τους δώσει το όνομά τους: «ιδείν τι καλέσει αυτά»3. Έτσι ο άνθρωπος εξουσιάζει τα ζώα, όπως και όλη την κτίση,, ως δημιούργημα «κατ' εικόνα Θεού». Τα ζώα έβλεπαν τον άνθρωπο ως κορωνίδα όλης της δημιουργίας γι' αυτό όχι μόνο υποτάσσονται σ' αυτόν, αλλά ζούσαν και αρμονικά μεταξύ τους.

Η πτώση των πρωτοπλάστων δεν είχε μόνο μια ριζική αλλαγή στη σχέση ανθρώπου – Θεού, αλλά και ανθρώπου και δημιουργίας. Έχοντας αμαυρώσει το κατ' εικόνα, και στερημένος τη θεία χάρη, ο άνθρωπος τώρα αντιμετωπίζεται εχθρικά από τα άλογα ζώα: «τα θηρία και πάντα τα ζώα της γης γυμνωθέντα τούτον της πρώτης θεασάμενα δόξης καταφρονήσαντα αυτού, ετραχύνθησαν άπαντα ευθύς κατ' αυτού»4. Αποτέλεσμα, άλλα να τα φοβάται και άλλα ζώα να τον φοβούνται.

Μετά από την πτώση όλη η κτίση αναμένει, όπως και ο άνθρωπος, την απελευθέρωσή της από τα δεσμά της αμαρτίας: «οίδαμεν γάρ ότι πάσα η κτίσις συστενάζει και συνωδίνει άχρι του νυν»5, υποφέρει όλη η δημιουργία – άρα και τα ζώα – μετά του πάσχοντος ανθρώπου.

Στη Γένεση, επίσης, βλέπουμε την απόφαση του Θεού να καταστρέψει τους ανθρώπους «διά το είναι αυτούς σάρκας», αλλά όπως φείδεται του δικαίου Νώε και της οικογενείας του, έτσι μεριμνά και για τα ζώα: «συ γάρ και των εν τη Κιβωτώ ζώων εμνήσθης»6.

Στο Δευτερονόμιο υπογραμμίζεται ότι μία από τις κύριες αιτίες για την τήρηση της αργίας του Σαββάτου είναι και η ανάγκη αναπαύσεως των ζώων7. Στον προοιμιακό ψαλμό (103) γίνεται λόγος για τη μέριμνα υπέρ των ζώων, «προσδέξονται όναγροι εις δίψαν αυτών», όπως και στον Ιωήλ, «και τα κτήνη του πεδίου ανέβλεψε προς σε ότι εξηράνθησαν αφέσεις υδάτων». Ενώ κατά τη Δευτέρα του Χριστού παρουσία: «διαθήσομαι αυτοίς διαθήκην εν τη ημέρα εκείνη μετά των θηρίων του αγρού και των πετεινών του ουρανού και των ερπετών της γης…»8.

Σε αρκετές περιπτώσεις της Π. Δ. βλέπουμε και πάλι την προπτωτική σχέση ανθρώπου – ζώων, στον Προφήτη Ηλία δίνεται ρητά η υπόσχεση ότι θα του παρέχεται μέριμνα για την τροφή του, «εντελούμαι τοις κόραξιν τρέφειν σε εκεί»9. Βλέπουμε τον κόρακα, ένα κατ' εξοχήν μισότεκνο πουλί – που δεν μεριμνάει ούτε για τα ίδια του τα νεογνά – να μεταφέρει κρέας και ψωμί στον προφήτη.

Ο Ιωνάς παραμένει στην κοιλιά του κήτους επί τρεις ημέρες ('σημείον Ιωνά')

προτυπώνοντας την τριήμερον ταφή και ανάστασιν του Κυρίου. Αργότερα, στη Βαβυλώνεια αιχμαλωσία ο Δανιήλ μένει αβλαβής μέσα στο λάκκο των λεόντων: «οι δε ενέβαλον αυτόν εις τον λάκκον των λεόντων και ήν εκεί ημέρας έξ»10, για το οποίο ο Απόστολος Παύλος θα πει αργότερα : «έφραξαν στόματα λεόντων…»

Εποχή του Χριστού

Ο κύριος μας ερχόμενος στον κόσμο δέχεται τη στοργή των αλόγων ζώων: «και εσπαργάνωσεν αυτόν, και ανέκλινεν αυτόν εν φάτνη»11.

Αργότερα, όταν ο Χριστός ετοιμάζεται για να κηρύξει στον κόσμο με την επί σαράντα ημέρες νηστεία, βλέπουμε να ζει ανάμεσα στα θηρία της ερήμου: «και ήν εκεί εν τη ερήμω ημέρας τεσσαράκοντα…και ήν μετά των θηρίων, και οι άγγελοι διηκόνουν αυτόν»12. Στο θαύμα της θεραπείας του δαιμονιζομένου ο Χριστός προστάζει τα δαιμόνια και πηγαίνουν στους χοίρους, που πέφτουν στη λίμνη, σε ζώα ακάθαρτα, Αυτό είναι μία ένδειξη ότι τα ζώα προσβάλλονται από τους δαίμονες.

Η υπόσχεση του Ιησού προς τους μαθητάς είναι ότι θα τους διαφυλάξει από τους κινδύνους, θα τους δώσει εξουσίαν «πατείν επάνω όφεων και σκορπίων…και όφεις αρούσιν»13.

Πρώτοι Χριστιανικοί χρόνοι

Μετά το ναυάγιο του Αποστόλου Παύλου στη Μελίτη, όταν οι βάρβαροι είδαν να δαγκώνεται από την οχιά αναφώνησαν: «πάντως φονεύς εστιν ο άνθρωπος ούτος…η δίκη ζην ουκ είασεν»14.

Όταν όμως είδαν να μένει αβλαβής, «μεταβαλλόμενοι έλεγον Θεόν αυτόν είναι». Εδώ βλέπουμε να εφαρμόζεται η υπόσχεση «και όφεις αρούσιν» και δεύτερον ότι το θαύμα συντελεί στη μεταστροφή των Μελιτηνών.

Είναι άπειρες οι περιπτώσεις των μαρτύρων που ρίχνονται ως βορά των αγρίων θηρίων και όχι μόνο δεν βλάπτονται από αυτά, αλλά και με την στάση τους δείχνουν (σκύψιμο της κεφαλής, γλύψιμο πληγών) να υποτάσσονται στους μάρτυρες δείχνοντας μ’ αυτό ότι ο Θεός «και θήρας αυτοίς υπείκειν παρασκευάζει, διατηρούσι το κατ’ εικόνα και καθ’ ομοίωσιν άσπιλον»15. Από τα θαύματα αυτά αξίζει να σταχυολογήσουμε μερικές ενδεικτικές περιπτώσεις από τα συναξάρια των αγίων.

Οι άγιοι Τρόφιμος και Δορυμέδων δίδονται ως τροφή σε άγρια αρκούδα και, επειδή μένουν αβλαβείς, σε λεοπάρδαλη και μετά σε λιοντάρι. Επειδή και το λιοντάρι δεν

τους πείραξε, παρακινημένο από τον θηριοδαμαστή να τους επιτεθεί, όρμησε κατ' εκείνου και τον κατεσπάραξε16.

Στην περίπτωση της αγίας Γολινδούχ όχι μόνο μένει αβλαβής η μάρτυς από το δράκοντα, μέσα στο λάκκο, αλλά το θηρίο ημέρεψε και αναπαυόταν επάνω της. Παρόμοια ο άγιος Ιωάννης ο εν φρέατι φυλάχθηκε μέσα σε ξεροπήγαδο με σκορπιούς και φίδια17.

Ο άγιος Αλέξανδρος επίσκοπος Ιεροσολύμων καταδικάστηκε να σπαραχθεί από τα θηρία, μετά όμως από την προσευχή του άλλα τον προσκυνούσαν σκύβοντας την κεφαλή τους και άλλα του έγλυφαν τις πληγές.

Εντυπωσιακή είναι η περίπτωση του αγίου Υπατίου που σκότωσε με θεαματικό τρόπο τεράστιο φίδι που είχε μπει στα ανάκτορα του αυτοκράτορα Κώνστας: έβαλε το ραβδί του στο στόμα του θηρίου και αυτό τον ακολούθησε στην αγορά όπου το έκαψε σε μεγάλη φωτιά18.

Τα ζώα υπηρετούν τους αγίους

Πέρα από τις περιπτώσεις διαφύλαξης των μαρτύρων αβλαβών από τα θηρία – που αναφέρθηκαν παραπάνω – τα συναξάρια μας διηγούνται πολλές περιπτώσεις όπου τα ζώα υπηρετούν τους αγίους ποικιλοτρόπως.

Ο άγιος Κόπριος σαν νήπιο τρεφόταν από μια κατσίκα η οποία 'βόσκουσα με άλλες, όταν ερχόταν καιρός να βυζάνει το παιδίον κατέβαινεν από το βουνό και αφού εβύζαινεν το παιδίον εγύριζε εις την συνήθη βοσκήν'. Ο ίδιος άγιος ανεβαίνοντας στο βουνό με όνο φορτωμένο που τον επλήγωσε μία αρκούδα «έπιασεν την άρκτον και της εφόρτωσε τα ξύλα ειπών 'θα κάνεις την υπηρεσίαν του όνου όν επλήγωσες έως ου υγιαίνει εκείνος'...»19.

Στην περίπτωση του Αγίου Μακαρίου του Ρωμαίου τα λιοντάρια έγιναν αιτία να συναισθανθή την αμαρτωλότητά του: ερχόταν καθημερινά στο κελλί του δύο λιοντάρια και τον κρατούσαν συντροφιά. Μια βραδιά πειράχθηκε από σαρκικό λογισμό και το θεώρησε μεγάλη αμαρτία, γιατί τα λιοντάρια δεν έρχονταν κοντά του για δέκα μέρες20.

Πολύ γνωστή μας είναι, επίσης με λιοντάρι η περίπτωση του Αγίου Γερασίμου του Ιορδανίτου, όπου το θηρίο 'ηναγκάζετο υδροφορείν' ενώ σε πολλές παραστάσεις σέρνει τον όνο από τον κηρό (καπίστρι) και τον πηγαίνει ως 'κυνηγέσιον' στον άγιο, που άδικα το κατηγόρησε ότι τον είχε κατασπαράξει.

Η φροντίδα όμως των θηρίων δε σταματάει στο να υπηρετούν έναν άγιο, αλλά

προχωράει και στη μέριμνα για τα λείψανά τους, όπως φαίνεται στην περίπτωση των αγίων Φιλήμονος και Απολλωνίου: τα λείψανά τους τοποθετήθηκαν σε σάκκους και πετάχθηκαν στη θάλασσα, όπου ένα μεγάλο δελφίνι ‘πήρε’ τους σάκκους στην πλάτη του και τους έφερε στην παραλία της Αλεξάνδρειας21.

Στο βίο του αγίου Μαρτίνου επισκόπου Λουγδούνου υπάρχει η εξής χαριτωμένη ιστορία που δείχνει την αγάπη των ζώων για τους αγίους: στην περιοχή της Νιτρίας ένας ασκητής ζούσε με άγρια βότανα, αλλά δεν ήξερε να διαλέγει τα καλά από τα δηλητηριώδη με αποτέλεσμα να τυραννιέται από σπασμούς. Έτσι δεν έτρωγε επί επτά ημέρες και ήταν ετοιμοθάνατος. Τότε πλησίασε ένας ίβηξ (είδος ζαρκαδιού) και εκείνος του έρριξε ένα δεμάτι χόρτα. Το αγρίμι πιάνοντας πέρα με το στόμα του τα δηλητηριώδη, διάλεγε τα αβλαβή. Έτσι, παίρνοντας παράδειγμα τι έπρεπε να τρώει, ο ασκητής γλύτωσε από τον θάνατο22.

Οι άγιοι θεραπεύουν ή διώχνουν τα ζώα

Όπως αναφέρει ο Ισαάκ ο Σύρος: «καρδία ελεήμων είναι καύσις υπέρ πάσης της κτίσεως… και των ορνέων και των ζώων…δια τούτο και υπέρ των αλόγων…εύχεται και πάσαν ώραν μετά δακρύων»23.

Για το λόγο αυτό, πλημμυρισμένοι από αγάπη για το Θεό και τον άνθρωπο, οι άγιοι έχουν αποθέματα αγάπης ώστε να προσεύχονται και υπέρ των ζώων και μάλιστα να τα θεραπεύουν, είτε αυτά πάσχουν και τα συμπαθούν, είτε διότι είναι χρήσιμα στους ανθρώπους, ενώ διώχνουν τα επιζήμια που βλάπτουν τους ανθρώπους.

Στον άγιο Μάρκο τον ασκητή ήρθε μία ύαινα και έφερε τον τυφλό σκύμνο της και έδειχνε σαν να παρακαλούσε τον άγιο για θεραπεία. Ο άγιος αφού προσευχήθηκε, έφτυσε στα μάτια του σκύμνου που θεραπεύθηκε. Μετά από λίγες ημέρες η ύαινα του έφερε δώρο το δέρμα μεγάλου κριού. Ο ασκητής το πήρε, αφού έδωσε στην ύαινα να καταλάβει ότι δεν πρέπει να βλάπτει τα πρόβατα των φτωχών24.

Πολλές φορές η θεραπεία του πάσχοντος ζώου δεν είναι από μία παθολογική η οργανική νόσο, αλλά το ζώο μπορεί να τυραννιέται από τους δαίμονες, όπως βλέπουμε στο συναξάρι του αγίου Μαρτίνου Τουρώνης: «συνάντησε μια αγελάδα που τυραννιόταν από τον δαίμονα και τρυπούσε τους ανθρώπους με τα κέρατά της. Όταν πλησίασε ο άγιος, σήκωσε το χέρι του και διέταξε το ζώο να σταματήσει. Βλέπει το δαίμονα να κάθεται πάνω στην πλάτη του ζώου. ‘Φύγε μιαρέ από το ζώο και πάψε να τυραννάς το αθώο κτήνος’. Όταν ελευθερώθηκε, η αγελάδα έπεσε στα γόνατα του αγίου. Έπειτα τη διατάσσει να πάει στο κοπάδι της πιο ήσυχη και από το πρόβατο»25.

Μία από τις συνήθεις μάστιγες των φυτών και των δέντρων είναι και οι ακρίδες.

Τότε η Εκκλησία μας διαβάζει ευχές του Αγίου Τρύφωνα που είχε κάνει σχετικό θαύμα με τις ακρίδες. Παρόμοια περίπτωση με επιβλαβή ζώα είναι και η ακόλουθη: κάποτε πήγε στη Θάσο ο μοναχός Ιωαννίκιος. Το νησί υπέφερε από δηλητηριώδη φίδια που προκαλούσαν θανάτους. Οι Θάσιοι παρακάλεσαν τον ασκητή να τους σώσει από τη μάστιγα αυτή. Εκείνος προσευχήθηκε και αμέσως τα φίδια άρχισαν να βγαίνουν από τις φωλιές τους και να πηγαίνουν στη θάλασσα όπου και πνίγηκαν26.

Τα ζώα ευγνωμονούν τους αγίους και μεταμελούνται

Τα ευεργετούμενα από ένα άγιο ζώα – μέσα στα πλαίσια επικοινωνίας που αναπτύσσεται – εκφράζουν με διαφόρους τρόπους τον ευεργέτη, ώστε ο βιογράφος του αγίου Μαρτίνου να γράφει: «...γι' αυτό αναστενάζουμε, που τα θηρία αισθάνονται τη μεγαλωσύνη και οι άνθρωποι δεν την ευλαβούνται».

Το λιοντάρι που ευεργετήθηκε από τον άγιο Γεράσιμο τάχθηκε να τον υπηρετεί εις το «υδροφορείν». Από το βίο του αγίου Μαρτίνου, και πάλι, έχουμε την εξής διήγηση: «ένας ερημίτης δέχθηκε επίσκεψη λύκαινας που τη φίλευε ό,τι είχε. Κάποτε που απουσίαζε, η λύκαινα μπήκε μέσα και έφαγε ένα ψωμί. Τις επόμενες ημέρες το θηρίο δεν ήρθε. αυτό στενοχώρησε τον ασκητή και το έκανε θέμα προσευχής. Την έβδομη ημέρα ήρθε και κάθησε μακριά 'κατά τρόπο που διέκρινες την αιδημοσύνη', με χαμηλωμένα τα μάτια στη γη από βαθιά ντροπή, ζητώντας προφανώς συγνώμη...Ο ερημίτης τη χάιδεψε δίνοντας χάρη...Έτσι, όπως σημειώνει ο βιογράφος, 'η λύκαινα παρέχει υπηρεσία (συντροφιά), συναισθάνεται την ανομία της κλοπής, ανακαλείται, έχει αίσθηση της συγνώμης που της χαρίζεται...»27.

Κάπως ανάλογο είναι και το παράδειγμα του ασκητού Μάρκου με την ύαινα που ανταπέδωσε την ευεργεσία για τη θεραπεία των σκύμνων της, προσφέροντάς του ως δώρο την προβιά.

Θρήνος του ζώου για το θάνατο του αγίου

Το λιοντάρι που υπηρετούσε τον άγιο Γεράσιμο τον Ιορδανίτη στη συνηθισμένη του επίσκεψη να προσκυνήσει τον Γέροντα πληροφορήθηκε από τον υπηρετούντα μοναχό την τελευτή του και όταν το οδήγησαν εκεί «μεγάλα βρυχήσας εξέπνευσε».

Ένα άλλο λιοντάρι βοήθησε τον γέροντα Ζωσιμά να θάψει το λείψανο της οσίας Μαρίας της Αιγυπτίας: «Ευθύς δε άμα τω ρήματι τοις προσθίοις ποσίν όρυγμα ο λέων, όσον ήρκει, εποίησε το σώμα θαπτόμενον».

Τα ζώα μιλάνε για το Θεό

Ανάμεσα στα άλλα θαυμαστά σημεία που βρίσκουμε στα συναξάρια, όντως εντυπωσιακά, είναι και αυτά στα οποία εμφανίζονται τα ζώα να μιλάνε για το Θεό η για τον άγιο.

Τον άγιο Αρτέμονα Λαοδικείας τον ακολουθούσαν δύο ελάφια και έξη όνοι. Όταν τον έπιασαν είπε στα ζώα να το αναγγείλουν στον επίσκοπο Σισίνιο. αυτός απόρησε όταν μία ελαφίνα μίλησε για τη σύλληψη του Αρτέμονα. Την ώρα που τον είχαν στο μαρτύριο της σχάρας του έγλυφε τα εγκαύματα και είπε στο δήμιο. «ήξευρε ασεβέστατε ότι δύο όρνεα θα σε αρπάξουνε και θα σε βάλουν στο λέβητα», όπως και έγινε28. Επίσης, στο μαρτύριο του αγίου Ευτυχίου μιλούσαν τα θηρία.

Ανάλογη είναι και η περίπτωση των άγριων ημιόνων που έσυραν τη σορό του αγίου μάρτυρος Ζωτικού του ορφανοτρόφου στον αυτοκράτορα Κωνστάντιο: «Καίπερ βία μαστιζόμεναι υπό των δημίων, ανθρωπίνη βοή εις επήκοον πάντων, του βασιλέως την ωμότητα και αλογίαν εθριάμβευον τυφλόν αυτόν και αναίσθητον αποκαλούντα»29.

Το εξαιρετικό αυτό φαινόμενο των ομιλούντων ζώων δεν είναι ξένο στην Π.Δ., όπου έχουμε τη συνομιλία της Εύας με το φίδι και του όνου του Βαλαάμ. Τόσο για τις δύο αυτές περιπτώσεις της Π.Δ., και κατά συνέπεια και για αυτές της Κ. Δ., δίνονται διάφορες ερμηνείες. Κατά άλλους δίνεται η ερμηνεία που κάνει αποδεκτή την Ιουδαϊκή παράδοση ότι όλα τα ζώα είχαν το χάρισμα της ομιλίας στον παράδεισο μέχρις ότου διώχθηκαν από εκεί οι πρωτόπλαστοι.

Άλλοι, απορρίπτοντας την ιστορικότητα της Βίβλου, θεωρούν τη διήγηση αυτή ως μύθο. Ισχυρότερη ερμηνεία είναι του ιερού Χρυσοστόμου στην ΙΣΤ’ ομιλία στη Γένεση, όπου ερμηνεύει τη συνομιλία Εύας και φιδιού και η οποία, προφανώς ισχύει και για όλες τις υπόλοιπες παρόμοιες ιστορίες της Π.Δ. και Κ.Δ.: «Αλλ’ ίσως ενταύθα διαπορήσειεν αν τις, και μαθείν ζητήσειεν, ει και το θηρίο του λόγου μετείχεν. Ου τούτο, μη γένοιτο, αλλ’ αεί ακολουθούντας τη Γραφή τούτο λογίζεσθαι χρή, ότι τα μεν ρήματα ην του διαβόλου…τω δε θηρίω τούτω ώσπερ επιτηδείω οργάνω εχρήσατο…»30.

Κατά την ερμηνεία αυτή του ιερού Χρυσοστόμου δεν είναι αυτό το ίδιο το ζώο, αλλά ο ίδιος ο Θεός που μας μεταδίδει ένα μήνυμα ή ο διάβολος, όπως με την Εύα και το φίδι.

Σύγχρονοι άγιοι και Γέροντες

Επειδή οι βίοι των παλαιών αγίων φαίνονται κάπως απομακρυσμένοι από το

σύγχρονο κόσμο θα ήταν, ίσως, παράλειψη να μην αναφέρουμε πιο κοντινούς μας αγίους και Γέροντες των ημερών μας.

α. Άγιος Σεραφείμ του Σάρωφ: στο βίο του αγίου αναφέρεται ότι τον υπηρετούσε μία αρκούδα η οποία είχε ως «διακόνημα» να «σερβίρει» τους επισκέπτες του Αγίου: καμμιά φορά έστελνε την αρκούδα για «θέλημα».

«Αντί να φοβίζεις τους ανθρώπους, Μίσα, πήγαινε καλλίτερα και να μου φέρεις τίποτε καλό…Η αρκούδα γύριζε πίσω κρατώντας στα μπροστινά της πόδια μια κηρήθρα μέλι»31.

β. Στο συναξάρι του γέροντος Χατζηγεώργη λέγεται ότι ο γέροντας σταύρωσε τον αγριόχοιρο που του χαλούσε τον κήπο και εκείνος έμεινε ακίνητος. Μετά τον έπιασε από το αυτί και τον έκλεισε «κανόνα» στο σταύλο. Μετά τρείς ώρες τον άφησε λέγοντας του να μην ξαναπατήσει γιατί θα έχει διπλό κανόνα. Έτσι και έγινε32.

γ. Ο άγιος Αρσένιος ο Καππαδόκης ποτέ δεν ανέβηκε στα ζώα γιατί δεν ήθελε να τα κουράζει.

δ. Στο βίο του γέροντος Παϊσίου βλέπουμε ότι τον πλησίαζαν και έπαιρναν τροφή τα άγρια πουλιά. Όταν κάποιος διανοούμενος του δήλωσε ότι πιστεύει σε μια δύναμη, αλλά όχι στο Χριστό, η απάντηση ήταν: «Εσύ είσαι πιο κουτός και από τη σαύρα». Για μεγάλη έκπληξη του ερωτήσαντος, ο γέροντας ρώτησε μια σαύρα αν υπάρχει ο Χριστός και η σαύρα κούνησε καταφατικά το κεφάλι της.

Μια άλλη χαρακτηριστική περίπτωση με το γέροντα Παΐσιο, που μας θυμίζει τον Προφήτη Ηλία, είναι η εξής: «Την Κυριακή του τυφλού ήταν άρρωστος, εξαντλημένος και νηστικός, βγαίνει στην αυλή λίγο στενοχωρημένος γιατί δεν είχε τι να φάει. Κοιτάζει προς τη θάλασσα και είδε να υψώνεται στον ουρανό ένα μεγάλο πουλί, σα γεράκι η αετός, που κρατούσε στα νύχια του ένα μεγάλο ψάρι. Καθώς έφτασε πάνω στο κελί, άφησε το ψάρι κι’ εκείνο έπεσε μπροστά στα πόδια του, ο γέροντας προσευχήθηκε, το μαγείρεψε και το έφαγε.»33.

Μία προπτωτική εικόνα

Σαν αποκορύφωμα όλων αυτών των θαυμαστών περιπτώσεων της σχέσης αγίων και ζώων αξίζει, ίσως, να αναφέρουμε τη διήγηση από τη «Θηβαΐδα του Βορρά»: Κάποιος επισκέφθηκε τον όσιο Παύλο της Ομπνόρας που ζούσε σε μια απρόσιτη περιοχή των Ρωσικών δασών. Όταν τον είδε αντίκρυσε το εξής θέαμα: «Ένα πλήθος από πουλιά περικύκλωνε τον όσιο. Τα μικρότερα μάλιστα ανέβαιναν στους ώμους του και το κεφάλι του και αυτός τα έτρεφε με τα χέρια. Κοντά του ήταν μια

αρκούδα που περίμενε την τροφή της. Αλεπούδες, κουνέλια και άλλα ζώα περιφέρονταν χωρίς έχθρα μεταξύ τους. Ήταν μια θαυμαστή εικόνα του πρωτόπλαστου αθώου Αδάμ στον κήπο της Εδέμ»34.

Οι προστάτες των Ζώων: άγιοι Μόδεστος και Μάμας

Η Εκκλησία μας, προς εκδήλωση αγάπης προς τα άλογα ζώα, πρόβαλε – λόγω των σχετικών τους θαυμάτων – τους αγίους Μόδεστο και Μάμα ως προστάτες τους. Στο μεγαλυνάριο του Αγίου Μοδέστου εξαίρεται αυτή ακριβώς η μέριμνα του αγίου για τα ζώα:

«Θαύμασιν εκλάμπων πάσι τη γη, νόσων και κινδύνων διασώζεις πάσαν ψυχήν, και τας των θρεμμάτων (=ζώων) φθοροποιούς μολύνσεις ταχέως καταπαύεις τη επισκέψει σου»35.

Εξάλλου, στο μαρτύριο του Αγίου Μάμαντα αναφέρεται ότι τον έριξαν στα θηρία, τα οποία όμως στάθηκαν κοντά του και κουνούσαν χαρούμενα την ουρά τους. Στην αγιογραφία ο άγιος παρουσιάζεται άλλοτε πάνω σε ένα λιοντάρι και άλλοτε να κρατάει προστατευτικά ένα μικρό ελαφάκι.

Όπως φαίνεται και από άλλες περιπτώσεις, αλλά και από τον Άγιο Τρύφωνα – προστάτη των κήπων – βλέπουμε ότι γίνεται μία διάκριση ανάμεσα στα άγρια ζώα: οι άγιοι, ενώ αγαπούν τα ζώα γενικά, με την προσευχή τους διώχνουν η θανατώνουν τα επιζήμια, (πουλιά, φίδια, ακρίδες), όταν αυτά γίνονται αιτία να δεινοπαθεί και να υποφέρει ο άνθρωπος. Το κέντρο της αγάπης είναι ο Θεός, μετά ο άνθρωπος και μετά τα ζώα σε σχέση, όμως, με το αν ωφελούν η βλάπτουν τον άνθρωπο, που ωφελούμενος δοξάζει γι’ αυτό τον Θεό.

Ευχές της Εκκλησίας υπέρ των ζώων

Η Εκκλησία – με τις ευχές της για όλη τη δημιουργία – δεν ήταν δυνατόν να μην προσεύχεται και για τα ζώα – καθώς και για όλη τη κτίση. Αυτό συμπεραίνεται από τις διάφορες ευχές του Ευχολογίου: ευχή επί της μετάξης, εις νόσους βοών και εις ανομβρίαν.

Συγκεκριμένα βλέπουμε μερικά χαρακτηριστικά αποσπάσματα από την ευχή του Αγίου Μοδέστου: «...επάκουσον ταύτης της δεήσεως και απέλασον πάσαν θανατηφόρον ασθένειαν και βλάβην από των βοών (ίππων, όνων, ημιόνων, προβάτων, αιγών, μελισσών και λοιπών ζώων) των εις χρείαν όντων της ζωής των δούλων σου...οικτείρησον τα πάσχοντα ζώα...το πάθος αυτών και των οδυνών ελεεινώς εξαγγέλοντα...και αφθόνως οι δούλοι απολαύωσιν...πάσαν αυτάρκειαν έχοντες, περισσεύωσιν εις παν έργον αγαθόν και δοξάζωσί σε τον χορηγόν παντός

αγαθού…»36.

Επίσης, στην ανάλογη ευχή του Αγίου Μάμαντα διαβάζουμε: «…φθόνος του διαβόλου επέπεσεν εις τα ποίμνια και βουκόλια και τελευτώσι κακώς…ίνα ιαθώσιν παντός κακού εις μνημόσυνον του μετά ταύτα χρόνου, εις δόξαν Θεού». Ανάλογα και στην ευχή της μετάξης , «ίνα επιβλέψεις επί τον σκώληκα…διαφύλαξον από πάσης φαρμακείας και επαοιδίας. Δος τοις εργαζομένοις αυτόν, ίνα μη μάτην κοπιώσιν, αλλά πλουσίως της ευλογίας ταύτης εμπλησθώσι αξίωσον». Στην ευχή των βοών δέεται η Εκκλησία να ευλογηθούν τα ζώα ως και ποίμνια του Αβραάμ και τελειώνοντας λέγει: «…ποίησον αυτά υγιή και εύρωστα…και περιφρούρησον αυτά, Κύριε, δι’ αγίων σου αγγέλων». Τέλος, στην ανάλογη ευχή ανομβρίας, «…ίδε την στένωσιν των πετεινών, των κτηνών την βοήν…σπέρματα γης τελεσφόρησον εις διατροφήν ανθρώπων και ζώων…»37.

Σχετικά με τις παραπάνω ευχές μπορούμε να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις: πρώτον, δέεται η Εκκλησία – μέσω των αγίων που συνέθεσαν και τις ευχές – για την καλή υγεία των ζώων και την αύξησιν των καρπών της γης, για να είναι αυτάρκης ο άνθρωπος σε υλικά αγαθά, αλλά αυτό δεν πρέπει να είναι αυτοσκοπός, αλλά «ίνα περισσεύσωσιν εις παν αγαθόν» και «δοξάσωσιν», «εις μνημόσυνον του μετά ταύτα χρόνου, εις δόξαν Θεού». Τρεις επομένως είναι οι λόγοι της ευχής για την ευεξία των ζώων: α) για να έχει αρκετά ο άνθρωπος και να μην υποφέρει, β)για να κάνει καλά έργα και τέλος, γ) για να δοξάζεται το όνομα του Θεού.

Δεύτερον, πολλές φορές η αιτία που υποφέρουν τα ζώα – όπως ήδη ειπώθηκε – μπορεί να είναι κάποια δαιμονική ενέργεια: «φθόνος διαβόλου», «διαφύλαξον από πάσης φαρμακείας και επαοιδίας» και τρίτον, αυτό που προκαλεί όντως εντύπωση και είναι κατακλείδα της ευχής εις νόσον βοών: «περιφρούρησον αυτά, Κύριε δι’ αγίων αγγέλων».

Ζώα και άνθρωποι στις ημέρες μας

Στη μέχρι πρό τινος παραδοσιακή κοινωνία της πατρίδος μας, όπως αυτή βιωνόταν στις μικρές αγροτικές κοινότητες, οι σχέσεις ζώων – ανθρώπων ήταν πολύ στενές, εφ’ όσον τα ζώα ήταν ένα αναπόσπαστο μέρος της αγροτικής ζωής, είτε ως κατοικίδια ζώα, που ήταν βασικός παράγοντας των αγροτικών ασχολιών, είτε ως άγρια ζώα που μερικές φορές, εξ ανάγκης, έπρεπε να εξολοθρευθούν λόγω των ζημιών που προκαλούσε ο υπερπληθυσμός τους. Υπήρχε κάποια ισορροπία και βασική αρχή ήταν το κατά πόσο ένα ζώο ήταν ωφέλιμο η βλαπτικό για τον άνθρωπο.

Στη σύγχρονη, δυτικού τύπου, αστική κοινωνία μας, όπου ο άνθρωπος έχει ξεκοπεί

από το φυσικό του περιβάλλον, έχει διαταραχθεί και η σχέση ανθρώπων – ζώων. Φαινόμενα υπέρμετρης ζωοφιλίας – όπως υιοθεσίας, νοσοκομειακής περίθαλψης, το να κληροδοτούνται και να ενταφιάζονται επισήμως νεκρά ζώα – αποτελούν, εκτροπές της ομαλής σχέσης ανθρώπου – ζώων. Όλα αυτά είναι προφανώς αποτελέσματα της μοναξιάς του σύγχρονου ανθρώπου. Μήπως όμως δημιουργείται ένα ηθικό πρόβλημα για την προτεραιότητα στοργής; Σε ποιόν θα πρέπει να προηγείται η εκδήλωση της αγάπης; Προς τον άνθρωπο η προς τα ζώα; Μήπως κάποιες ακραίες μορφές εκδήλωσης ζωοφιλίας (‘το ζώο έχει ψυχή’) μας πάνε πολύ πίσω σε μορφές ζωολατρείας; λατρεία σκυλιών, πουλιών, κροκοδείλων κ.λ.π. της αρχαίας Αιγύπτου.

Όταν ο γέροντας Παΐσιος είχε ερωτηθεί για τη σχέση ανθρώπου – ζώων η απάντησή του, παρά τη γνωστή αγάπη του για τα ζώα, ήταν ότι η αγάπη του ανθρώπου πρέπει πρώτα να εξαντλείται για τον άνθρωπο και όταν περισσεύει να πηγαίνει και προς τα ζώα. Εξάλλου, ενώ υπάρχει η δυτικόφερτη, πολλές φορές αρρωστημένης μορφής ζωοφιλία, βλέπουμε παράλληλα και μια άλλη, δυτικής επίσης προέλευσης, εκδήλωση προς το περιβάλλον και τα ζώα. Στη συνεχιζόμενη, επί των ημερών μας σύγκρουση στη Σερβία, πέρα από την υποκριτική αδιαφορία των Δυτικών για την ανθρώπινη ζωή, γινόμαστε μάρτυρες και της κυνικής των αδιαφορίας για το φυσικό περιβάλλον με την καταστροφή της χλωρίδας και της πανίδας των βομβαρδιζόμενων περιοχών. Διαπιστώθηκε ότι από τις βομβαρδιζόμενες περιοχές αποδήμησαν ομαδικά τα ελάφια και τα άγρια πουλιά γιατί, ίσως, διαισθάνθηκαν ότι η επέμβαση έγινε για ειρηνικούς σκοπούς…

Συμπεράσματα

Από όσα σε συντομία εκτέθηκαν για τη σχέση αγίων και ζώων, βλέπουμε ότι στην προ της πτώσεως των πρωτοπλάστων περίοδο η αγιότητα και η χάρη που σκέπαζε τον άνθρωπο, απορρέουσα από τη σχέση του με το Δημιουργό, έκανε τα ζώα να συναισθάνονται αυτή τη χάρη και να ζουν ειρηνικά με τον άνθρωπο.

Μετά την πτώση, όταν αμαυρώθηκε το κατ’ εικόνα και αφαιρέθηκε η χάρη, η σχέση του ανθρώπου με όλη τη δημιουργία διαταράχθηκε και οι σχέσεις ανθρώπου – ζώων έγιναν εχθρικές. Παρόλα αυτά η μέριμνα του Δημιουργού Πατέρα δεν σταματάει, αφού μεριμνάει και γι’ αυτά στην Κιβωτό (‘συ γάρ και των εν τη Κιβωτώ ζώων εμνήσθης’). Στην Π.Δ. είδαμε να φυλάγονται αβλαβείς από τα άγρια ζώα άγιοι και δίκαιοι (Δανιήλ στο λάκκο των λεόντων, Ιωνάς στην κοιλία του κήτους, Προφήτης Ηλίας και κόρακας).

Στην Κ.Δ. είδαμε περιπτώσεις μαρτύρων που φυλάχθηκαν από τα θηρία, αγίους να θεραπεύουν άγρια ζώα, που όχι μόνο τους υπηρετούσαν, αλλά και συνέπασχαν για

το θάνατο των αγίων. Παράλληλα η Εκκλησία μας δέεται, με τις ευχές των ζώων – όχι όμως αυτονομημένα – αλλά για να αποβαίνει η ευεξία των ζώων προς ωφέλειαν του ανθρώπου, αλλά και προς δόξαν Θεού (‘ίνα σε δοξάσωσιν’).

Εξάλλου διαπιστώθηκε ότι η σχέση αυτή αγίων – ζώων δεν είναι κάτι το απόμακρο και παραμυθένιο, όπως νομίζαμε πολλοί στην εποχή μας, αλλά μια απτή πραγματικότητα που συνεχίζεται ως τις μέρες μας, όπως φαίνεται από τα βιώματα συγχρόνων αγίων και Γερόντων. Αν και η απάντηση για τη χαριτωμένη αυτή σχέση, που εν πολλοίς μπορεί να ηχεί περίεργα και απόκοσμα στα ώτα μας, έχει εκτεθεί σε πολλά σημεία αυτής της μικρής πραγματείας, εντούτοις κρίνεται σκόπιμο – σαν κατακλείδα – να επαναλάβουμε την απάντηση του Αββά Παύλου σε σχετικό ερώτημα:

«Ρώτησαν τον αββά Παύλο που έπιανε με τα χέρια του κερασφόρα ερπετά, σκορπιούς και φίδια.

Πες μας τι έχεις κάνει και έλαβες το χάρισμα αυτό;

Συγχωρείστε με πατέρες. Αν κάποιος αποκτήσει καθαρότητα, όλα υποτάσσονται σ’ αυτόν, όπως στον Αδάμ όταν ήταν μέσα στον Παράδεισο, προτού να παραβεί την εντολή του Θεού»38.

Παραπομπές

1. Γεν. 1,25
2. Γεν. 1,28
3. Γεν. 2,19
4. ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Λόγοι Ηθικοί, 1,2, Sources Chretienes 122, σελ. 190
5. Ρωμ. 8,22.
6. Μικρό Ευχολόγιο, Ευχή Αγίου Μοδέστου.
7. Α. ΚΕΣΕΛΟΠΟΥΛΟΣ, Άνθρωπος και φυσικό περιβάλλον, Θεσσαλονίκη, σελ. 144.
8. Ωσηέ, 2, 20.
9. βασ. Γ’, 17, 4.
10. Δανιήλ, 12, 31.
11. Λουκ. 2,7.
12. Μάρκ. 16, 18.
14. Πράξ. 28,4.
15. Μηναίον Μαρτίου, εκδ. ‘Φωτός’ 1982, σελ. 28β – 29α.
16. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, Συναξαριστής, εκδ. Κυψέλη, 19 Σεπτ.
17. Ό.π.,13 Ιουλίου

18. Ό.π.,31 Μαρτίου.
19. Ό.π.,24 Σεπτ.
20. Ό.π.,23 Σεπτ.
21. Ό.π., 14 Δεκ.
22. ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΟΥ, Ήλιος σ’ έναν κόσμο που δύει, Άγιον Όρος 1989, σελ. 198.
23. Άπαντα τα ευρεθέντα ασκητικά, Λόγος 81, εκδ. Σπανού.
24. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, Συναξαριστής, εκδ. Κυψέλη, 5 Μαρτίου.
25. Βλ. 22, σ. 239.
26. Χαρίσματα και χαρισματούχοι, τόμ. 1, σελ.258.
27. ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΓΙΑΝΝΑΝΙΤΟΥ, Ήλιος, ό.π. σελ. 194.
28. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, Συναξαριστής, εκδ. Κυψέλη, 24 Μαρτίου.
29. Μηναίον Δεκεμ., σελ. 475β – 477α.
30. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Εις την Γένεσιν, ομιλία 16, PG 53,127
31. Ε. ΓΚΟΡΑΪΝΩΦ, Αγ. Σεραφείμ του Σάρωφ, εκδ. Τήνος, σελ.66.
32. ΜΟΝΑΧΟΥ ΠΑΪΣΙΟΥ, Ο Γέρων Χατζη-γεώργης ο Αθωνίτης, σελ.39.
33. ΜΟΝΑΧΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, Ο Γέρων Παΐσιος, σελ. 275.
34. Χαρίσματα και χαρισματούχοι, σελ. 260.
35. ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ, Συναξαριστής, εκδ. Κυψέλη, 16 Δεκεμ.
36. Μικρό Ευχολόγιο, Ευχή Αγίου Μοδέστου.
37. Ό.π.
38. Χαρίσματα και χαρισματούχοι, σ. 242.

Πηγή: περιοδικό Θεοδρομία